

числі персональних даних військовослужбовців, які як було показано вище, є недостатньо захищеними в наш час.

Література:

1. «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України»: ВР України. Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII // База даних Законодавство України / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#top>

2. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: ВР України. Закон України від 09.01.2007 № 537-16 // База даних Законодавство України / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text48>

3. https://r.search.yahoo.com/_ylt=AwrkLdGca7tmowQAYpwM34lQ;_ylu=Y29sbwNpcjIEcG9zAzEEdnRpZAMec2VjA3Ny/RV=2/RE=1724768285/RO=10/RU=https%3a%2f%2fvn.ua%2fukr%2fukraine%2fevents%2fmo bilizacija-2024-shcho-treba-znati-pro-zastosunok-rezerv-novini-ukrajini-50419998.html/RK=2/RS=oJ2Y28HPnQf74VMSfAO9wgCX0qk-

4. https://r.search.yahoo.com/_ylt=AwrLNHm_brtmrgQAUToM34lQ;_ylu=Y29sbwNpcjIEcG9zAzYEdnRpZAMec2VjA3Ny/RV=2/RE=1724769216/RO=10/RU=https%3a%2f%2fwww.ukr.net%2fnews%2fdetails%2ftechnologies%2f105458151.html/RK=2/RS=uHwbvDCOlA3nUi2wTtxtvi_pl3Lk-

5. Кримінальний кодекс України; Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III.

ОБҐРУНТУВАННЯ ПОСИЛЕННЯ МАЙНОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПОРУШНИКА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Бутнік-Сіверський Олександр,

*доктор економічних наук, професор, головний науковий співробітник
відділу промислової власності та комерціалізації об'єктів
інтелектуальної власності*

*Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України, судовий експерт
<https://orcid.org/0000-0003-2492-231X>*

Економічна експертиза у сфері інтелектуальної власності (спец. 13.9 «Економічні дослідження у сфері інтелектуальної власності») – це дослідження на основі спеціальних знань з економіки інтелектуальної власності та здійснюється з урахуванням відповідних вимог [1]. Спеціальні знання охоплюють питання організації підприємницької

діяльності, організаційні форми та правові основи бізнесу, методи ціноутворення та оцінки вартості права інтелектуальної власності, засоби мобілізації інтелектуального капіталу, систему сучасного обліку, фінансові відносини та договірне регулювання відносин.

При цьому слід враховувати законодавчі вимоги, що право інтелектуальної власності є непорушним та становлять особисті немайнові права інтелектуальної власності та (або) майнові права інтелектуальної власності, зміст яких щодо певних об'єктів права інтелектуальної власності (ОПВ) визначається Цивільним Кодексом України, Законам України: «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про охорону прав на сорти рослин» та іншими законами.

Судова економічна експертиза на цьому напрямку є цілеспрямованою діяльністю з отримання доказової інформації стосовно захисту права на ОПВ; спрямована на фактичні дані та обставини справи про властивості, ознаки, закономірності створення й використання ОПВ, їх вартості, завдані збитки та економічні операції щодо цих об'єктів, які мають значення для досудового розслідування чи судового провадження з метою надання об'єктивних і належно обґрунтованих висновків, що є або будуть предметом судового розгляду.

Судові економічні експерти мають також потребу в знаннях окремих економічних та юридичних понять щодо розміру винагороди (доходу), розміру реальних збитків, розміру упущеної вигоди, розміру матеріальної шкоди тощо, а також у опануванні методів розрахунків, які набувають ознаки доказу у висновку судових експертів в сфері інтелектуальної власності.

Відмітимо, складність проведення судових економічних досліджень підсилюється в отриманні неповної інформації, яка у зв'язку з тіньовими діями порушника майнових прав інтелектуальної власності проявляється у викривленні, приховуванні та знищенні звітності, веденні подвійної бухгалтерії, введенні в оману власників щодо добросовісного використання договорів з інтелектуальної власності. Це у свою чергу призводить до складності визначення часу договірних відносин, отримання розміру винагороди при дослідженні, наприклад, виконання ліцензійних умов договору тощо.

В кожному випадку судовий економічний експерт в залежності від складності дослідження використовує спеціальні методи економічного аналізу та узагальнення, математичне моделювання, які на свій розсуд обирає самостійно.

Так, при дослідженні *матеріальної шкоди при порушенні прав на ОПІВ*, матеріальна шкода включає як пряму дійсну шкоду, так і втрачену (упущену) вигоду. Пряма дійсна шкода – це безпосереднє зменшення активів підприємства – його майна й майнових прав, які відображаються в балансі. До її складу входять втрати (яких особа зазнала зі знищенням або пошкодженням речі – недостачі, розкрадання, природний убуток) та витрати (які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права). Це підтверджується нормами п. 1 ч. 2 ст. 22 ЦКУ щодо збитків, а саме: *«втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки)»* [2]. Втрачена (упущена) вигода відповідно до п. 2 ч. 2 ст. 22 ЦКУ визначається як *«доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене»* [2].

Особливістю складових матеріальної шкоди при порушенні прав на ОПІВ є те, що вона фактично не включає пряму дійсну шкоду, оскільки при порушенні прав інтелектуальної власності ОПІВ у дійсності не зникає так як нематеріальний, на відміну від матеріальних об'єктів, які можуть бути знищені або пошкоджені.

За таких обставин, виходячи з наявних матеріалів кримінального провадження щодо порушення права за ліцензійним договором, розраховується втрачена (упущена) вигода як складова матеріальної шкоди. З цієї метою для розрахунку звертаємось до національних стандартів з оцінки майна і майнових прав. Відповідно до п. 26 Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності» (далі – НС № 4) [3] розмір збитків за неправомірне використання ОПІВ визначається станом на дату оцінки із застосуванням *оціночної процедури накопичення прибутку (доходу), який не отримав суб'єкт права інтелектуальної власності та/або ліцензіат* внаслідок неправомірного використання ОПІВ, виходячи з обсягів виробництва та/або реалізації контрафактної продукції. Відповідно до Національного стандарту №1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» (далі – НС № 1) [4] *оціночна процедура* – це дії (етапи), виконання яких у певній послідовності дає можливість провести оцінку. За таких умов, оціночна процедура накопичення прибутку (доходу) відноситься до *методів дохідного підходу*, а відповідно до п. 10 НС №4 це *метод непрямой капіталізації* (дисконтування грошового потоку) та *метод прямої капіталізації* доходу [3]. Відповідно до п. 11 НС № 4 застосування *методів непрямой капіталізації* (дисконтування грошового потоку) та *прямої капіталізації* доходу передбачає визначення розміру тієї частини

доходу, що отримана у зв'язку з наявністю у юридичної або фізичної особи майнових прав інтелектуальної власності. При цьому грошовим потоком чи доходом може бути:

– для методів переваги у прибутку і розподілу прибутків – різниця між прибутком суб'єкта права інтелектуальної власності, отриманого в результаті використання ОПІВ, та прибутком, отриманим без використання такого об'єкта;

– для методу додаткового прибутку – додатковий прибуток, який отримано суб'єктом права інтелектуальної власності в результаті використання ОПІВ;

– для методу роялті – ліцензійний платіж за надання прав на використання ОЛПІВ [3].

Подальший розрахунок вже залежить від завдання встановлення розміру матеріальної шкоди нанесеної суб'єкту господарювання діями порушника/ків майнових прав інтелектуальної власності. Одним з методів може бути використано *метод роялті*, якщо майнові права інтелектуальної власності надані або можуть бути надані за ліцензійним договором іншій фізичній або юридичній особі відповідно до п. 15 НС № 4. Цей метод полягає у визначенні суми дисконтованих доходів від ліцензійних платежів. За базу роялті може прийматись виручка від реалізації ліцензійної продукції (товарів, робіт, послуг), обсяг виробленої чи реалізованої ліцензійної продукції (товарів, робіт, послуг) в натуральному виразі, величина доходу (прибутку) від реалізації ліцензійної продукції (товарів, робіт, послуг) та інші показники господарської діяльності. Ставка роялті визначається на підставі результатів аналізу ринку подібних ОПІВ, за використання яких сплачується роялті.

Наведені методичні підходи до визначення матеріальної шкоди при порушенні прав на ОПІВ та розрахунку розміру завданих збитків набувають ознаки доказу у висновку судових експертів в сфері інтелектуальної власності. Їх точність залежить від отриманої об'єктивної інформації, що характеризується як *компенсаційний принцип*, який полягає в тому, що порушник права інтелектуальної власності зобов'язаний відповідати лише в межах завданих збитків. За таких умов розмір заподіяних збитків буде менший ніж реальні збитки потерпілого, так як довести факт заподіяння збитків та їх розмір складно з відомих причин. Порушник буде намагатись заперечувати наявність тих чи інших фактів, які збільшують розмір нанесених збитків. У такому разі, посилення цивільно-правової відповідальності в Україні, на думку О. В. Ришкова, можна було б здійснити шляхом *заміни компенсаційного принципу так званим кратним принципом*, який полягає в тому, що майнова відповідальність збільшується у два і

більше рази від розміру завданих збитків. Якщо майнові збитки завдані в розмірі 1000 грн, то розмір майнової відповідальності буде 2000 грн і більше залежно від того, яку кратність установить суд [5, с. 93].

Аналогічно, є потреба в нашому випадку, посилення майнової відповідальності порушника права інтелектуальної власності з застосуванням збільшення розрахункового розміру завданих збитків на коефіцієнт співвідношення денного доходу власника права інтелектуальної власності до денного доходу порушника цих прав або співвідношення натуральних показників за день продажу, що розраховується за фактичними або середніми даними. Можна економічним експертом пропонувати інші співвідношення, застосування яких коригується в процесі судового розгляду, що суттєво просилить майнову відповідальність порушника права інтелектуальної власності. З іншої сторони, можна обґрунтувати розмір збільшення майнової відповідальності при застосуванні кратного принципу.

Література:

1. Експертиза у сфері інтелектуальної власності.– URL:<https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php>.

2. Цивільний кодекс України. Закон України № 435-IV від 16 січня 2003 року. – Редакція від 28.06.2024. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

3. Національний стандарт № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності» // Офіційний вісник України. – 2007. – № 75.– ст. 2792.

4. Національний стандарт № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» // Офіційний вісник України. – 2003. – № 37 (26.09.2003). – ст. 1995.

5. Ришкова, О. В. Відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності [Текст] /О. В. Ришкова // Учен. зап. Таврич. нац. ун-та им. В. И. Вернадского. Сер. «Юридические науки». – АР Крим, 2008. – Т. 21 (60). – № 1. – С. 89–98.

ЕКОЛОГО-КРИМІНАЛІСТИЧНА БЕЗПЕКА ТА ЯКІСТЬ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Буц Іван,

експерт-криміналіст

Екологічна безпека продуктів харчування – одна з найважливіших проблем сучасної економіки. І при цьому серед основних прав